

УДК 929:796

Олена Барабаш-Тимофієва
(Київ)

ІВАН КРАСКОВСЬКИЙ – ІНІЦІАТОР БІЛОРУСЬКОГО ФУТБОЛУ (1910–1914 РР.)

Подана стаття містить матеріал про становлення та розвиток білоруського футболу на початку ХХ століття і активну участь у його розбудові україно-білоруського громадсько-політичного діяча й дипломата, Голови Української Дипломатичної місії УНР на Кавказі в 1919-х – 1920-х роках Івана Гнатовича Красковського.

Ключові слова: білоруський футбол, Іван Красковський, Вільнюс.

Рис. 1. Фото І. Красковського

Беззаперечний, відомий усім та усюди факт: спорт в цілому й футбол, зокрема, не тільки об'єднує людей, знайомить їх між собою, не тільки зміцнює здоров'я, гартує характер, поліпшує розумову діяльність, але й надає стійкості людям у боротьбі з негативними факторами життя. Це один бік соціальної ролі спорту. Вагомою є також й інша його соціальна роль – естетична. Футбол – це надзвичайно красиве видовище, яке викликає інтерес, удосконалена та відшліфована гра, яка тримає в тонусі свою аудиторію, а, отже, виконує психотерапевтичну дію.

Яка історія розвитку футболу в Білорусі на початку ХХ століття та чому біля його витоків стояв відомий україно-білоруський політичний діяч Іван Красковський?

В європейській футбольній історії, День народження в тій або іншій країні футбол святкує з моменту публікації якихось документів, що засвідчують організований характер гри. Тобто, з моменту оголошення футбольного матчу за певними правилами або опублікування Статуту футбольної Ліги.

На території Білорусі свої перші кроки футбол здійснив на початку ХХ століття у великих губернських і повітових містах. Цьому сприяло деяке поживлення економічного життя білоруських губерній в 1910–1914 роках. Адже до початку ХХ століття Білорусь була одним із відсталих регіонів Російської імперії. Відсутність великих промислових підприємств і вищих навчальних закладів, незначна концентрація робітників й студентів, незначна кількість викладацького персоналу та спортивних споруд обумовили слабкий розвиток фізичної культури, спорту та футболу загалом.

Офіційний День народження білоруського футболу – літо 1911 року, коли вийшли друком оголошення про проведення футбольних матчів за футбольними правилами, тобто вийшли оголошення про гру в повному командному складі (одинадцять на одинадцять чоловік) на вказаних майданчиках, з арбітром та повноцінною аудиторією [1]. На жаль, крім коротких звітів про проведені матчі на шпальтах дореволюційних газет й журналів, іншої інформації до нашого часу не дійшло.

Існує також інша версія щодо офіційної дати Дня народження білоруського футболу – 1910 рік. Ця версія підкріплена вже спогадами одного з гомельських футболістів – Всеволода Гнатовича Кублицького. Кублицький свідчить, що піонером білоруського футболу був один із найсильніших футболістів Півдня Росії, службовець Гомельського відділення Орловського банку А.Л. Лібман. Він приїхав до Гомеля з Києва, однак й досі не відомі його повні ім'я та по-батькові.

Ось як описував ті події Кублицький: *«Був сонячний червневий день. Закінчилися перевідні іспити. З дверей гімназії, комерційного, технічного та міського училищ молодь потоком розлилася по вуличках міста. Здано останній іспит. Попереду три місяці відпочинку. – Хлопці, – кричить Сашко Гінз, – звертаючись до групи товаришів. – Не прогайте, о п'ятій ми зустрічаємося на бульварі. Не запізнюватися та усім наказати: сьогодні ми повинні з'ясувати «таємницю м'яча».*

Що ж це за «таємниця», що так зацікавила молодих гомельчан? Виявляється, в місті з'явилася незнайома людина в сірому костюмі. До себе вона привертала увагу тим, що тримала в руках великий шкіряний м'яч. Просто тримала і нічого з ним не робила.

Дивний предмет зацікавив гімназистів. Спершу вони вирішили, що це «бокс». Але провести детальніше з'ясування завадила сесія.

Згодом стало зрозумілим, що молодого людиною у сірому костюмі був службовець Гомельського відділення Орловського банку, провідний футболіст київської команди «Спорт» А.Л. Лібман. Того дня гімназисти врешті підійшли до службовця. Пошепотівши таємниче про щось із знайомим вже незнайомцем, хлопці пішли до річки, переправилися через Сож, і подалі від допитливих очей, врешті відкрили «таємницю м'яча».

Але що то був за футбол!? Що за футбол!? Всі учасники гри в дикому азарті стадом носилися за м'ячем та буцали його хто як міг. Ніякі зусилля Лібмана не могли зупинити хлопців. Тільки за дві години від початку гри «гравці» почали з неї вибувати по черзі....

Ближче до осені хлопці нарешті освоїли техніку гри й створили «Першу гімназійну футбольну команду». Тренування під керівництвом Лібмана проходили у дворі гімназії. Гра у футбол почала ширитися містом як епідемія. Керівництву гімназії довелося навіть піти на такий непопулярний крок як «закриття воріт». На початок нового навчального року в місті вже було вісім футбольних команд, зокрема «Вікторія», «Унітас», «Надія». Гра тепер офіційно відбувалася на великому пусирі. Більш-менш вирішені були питання з футбольними формами. (Замість трусів – обрізані гімназійні парусинові штани, замість бутсів – старі боти, чоботи або плетені лапті). Тоді ж гравці всіх команд зібрали гроші і закупили у Києві вісім футбольних м'ячів» [2, с. 75].

У 1911 році зі шпальтів місцевої газети «Гомельская копейка» гомельчани мали змогу дізнатися про те, «що першість виборола «Перша гімназійна футбольна команда» [3, с. 5]. В тому ж 1911 році в місті Могильов в типографії місцевого губернського управління були віддруковані перші в Білорусі «Правила гри», в них повністю була відсутня іноземна термінологія, а також була врахованою місцева специфіка гри у футбол.

У 1912 році футбол завоював міцні позиції не тільки у Могильові, Гомелі й інших білоруських містах, а й в Мінську. Менск, так на той час називалася білоруська столиця, футбол підкорив в 1913 році.

З початком Першої світової війни футбольне життя потрохи затухає. Так, наприклад, в журналі «К спорту» в 1915 році була опублікована песимістична замітка: «Спортивне життя у Мінську зараз дуже мляве, майже цілковите затишишя. Цікаво відзначити, що футбольних матчів у нас дуже мало. Тому пограти результативно виходить рідко [1]. У 1916 році, фактично, на етнічних білоруських територіях, за виключенням Віленщини та Гродненщини, що перебували під впливом польського спортивного руху, розпалися всі футбольні команди, припинила існувати більшість спортивних товариств і клубів.

За таких умов, польсько-спортивна Віленщина активно перейняла футбольну естафету. На той час, (а це – 1907–1914 роки), столиця сучасної Литви – Вільнюс (Вільно) – стала головним осередком білоруського національно-визвольного руху. Майбутній голова Української Дипломатичної Місії Української Народної Республіки на Кавказі в 1919-х – 1920-х роках Іван Гнатович Красковський (1880–1955), як член Білоруського вчительського союзу активно включився у його діяльність.

Кілька слів потрібно сказати щодо біографії Івана Гнатовича (рис. 1). Народився в селі Дубичі Гродненської губернії (нині – село у Польщі) в сім'ї православного священика Гната Красковського в 1880 році. Середню освіту здобув у Віленській гімназії (Вільнюсі). З 1903 року навчався на історико-філологічному факультеті Варшавського університету. В 1905 році Івана Гнатовича було заарештовано за участь у студентській організації, що «посприяло» його виключенню зі складу студентів Варшавського університету. Тому Красковський змушений був переїхати до Петербурга.

Саме у Петербурзі йому вдається закінчити університетський курс за фахом історика-економіста. У 1907–1914 роках Іван Гнатович проживає у місті Вільно. Працює в ці роки одночасно вчителем історії та географії двох гімназій. Після початку Першої світової війни – переїздить в Україну. Так, вже в кінці 1916 року Красковський – член Комітету Південно-Західного фронту Всеросійського Союзу міст – позаурядової організації, що діяла на території України з метою надання медичної, технічної та освітньої допомоги. В 1917 році, після подій Лютневої революції та створення в Санкт-Петербурзі Тимчасового уряду, Іван Красковський переїздить до Києва. У Києві, наприкінці 1917 року, він був призначений комісаром Тернопільської губернії Галицького генерал-губернаторства. У липні 1917 року, коли російські війська залишили територію майже всієї губернії, Іван Гнатович продовжує обіймати свою посаду вже у складі Української Народної Республіки. З грудня 1917 року Красковський – член уряду УНР. Генеральний секретар (народний міністр) внутрішніх справ УНР Володимир Кирилович Винниченко призначає Красковського своїм товаришем (заступником). Згодом, Іван Гнатович переходить на роботу до українського Міністерства закордонних справ, яке на той час очолював Дмитро Дорошенко. А вже після утвердження влади Директорії, Красковський здобуває посаду товариша Міністра закордонних справ і посла УНР на Кавказі (Прим. авт.: В Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України в місті Києві наявний фонд

№ 3696 – «Міністерство закордонних справ Української Народної Республіки». Справа цього фонду за № 576 носить назву «Листування з Дипломатичними місіями». Аркуші саме цієї справи й дозволяють прослідкувати усі віхи діяльності Івана Гнатовича на посаді Голови Дипломатичної місії УНР на Кавказі). Поразка української революції в 1921 році спричинила переїзд Красковського до Польщі, а згодом до Литви і Латвії. Однак, в 1925 році за певних обставин він повертається до СРСР, а саме до рідного йому Мінська, де влаштовується одночасно на двох посадах: в Держплані Білоруської СРР та в Білоруському державному університеті. В 1930 році Красковського переводять до Москви, а саме до Держплану СРСР. Тут Іван Гнатович встигає пропрацювати всього кілька місяців, бо вже у грудні 1930-го його заарештовують органи ОДПУ «за справою білоруських націонал-демократів». За вироком суду, що відбувся в 1931 році, колишнього українського дипломата й білоруського шпигуна висилають у Самару. В Самарі Красковському вдається влаштуватися за фахом – в крайовому плановому управлінні. Черговий арешт чекає на Івана Гнатовича в листопаді 1937 року. Проте, вже в березні 1940 року особливою нарадою при НКВС СРСР його було звільнено. Надалі, аж до виходу Івана Гнатовича на пенсію в 1949 році, він вчителює в населених пунктах Куйбишевської області. А в 1953 році виїздить до своєї доньки, Людмили Красковської, в Братиславу (Словаччина). Похований в Братиславі в 1955 році. В Радянському Союзі реабілітований в 1962 році [4, с. 30].

Іван Гнатович добре розумів консолідуючу роль футболу, уміння футболу згуртувати навколо себе молодь – рушійну силу майбутньої нової Білорусі, тому в 1911 році під його керівництвом було створено Білоруську футбольну команду при Віленській приватній чоловічій гімназії імені М. Виноградова. Створення Білоруської футбольної команди спрямовується Красковським, насамперед, на подолання забуття всього білоруського, на те, «кабы не забіць мазгі ды не выпускаць у свет балванчыкаў».

Неодноразово на міських тумбах для оголошень можна було побачити й прочитати «запрошення» Батьківського комітету чоловічої гімназії відвідати футбольний матч між учнями цієї та інших гімназій Вільнюса. Тренером команди незмінно «вписувався» Іван Гнатович.

Зазвичай, футбольні матчі відбувалися за адресою: вулиця Старохерсонська, будинок лікаря Суморока. Початок матчів призначався на 17 годину вечора. Додатково наголошувалося, що вхід безкоштовний. І таких футбольних матчів із здобуттям призів (кубків) було проведено понад десяток.

Перед початком кожної гри, зазвичай, на базі будинку лікаря Суморока (футбольна площадка позаду будинку) відбувалися тренувальні заняття. Організаційний момент тренувального заняття передбачав: організацію групи, концентрацію її уваги, регулювання емоційного стану гравців (так звані – «розігрів» та «налаштування», тобто виконання фізичних вправ, спрямованих на роботу різних груп м'язів). Основна ж частина тренування – це освоєння рухових умінь (паси й передачі), розвиток фізичних якостей. В заключній частині тренування головним було – відновлення. Говорити про професіоналізм цих тренувань або самих матчів – не виходить. Вкотре підкреслимо: «футбольна робота» Івана Гнатовича була скерована на розбудову «білоруської ідеї» в цілому.

У відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки Національної академії наук Білорусі зберігається фотокартка від 1911 року, на якій тренер Красковський із своєю командою гімназистів (рис. 2) (Прим. авт.: на жаль, встановити прізвища усіх гравців неможливо) та одне із оголошень про матч, датоване 9 травня 1911 року (рис. 3) [5, с. 49].

Рис. 2. Білоруська футбольна команда при Віленській приватній чоловічій гімназії М. Виноградова 1911 рік.

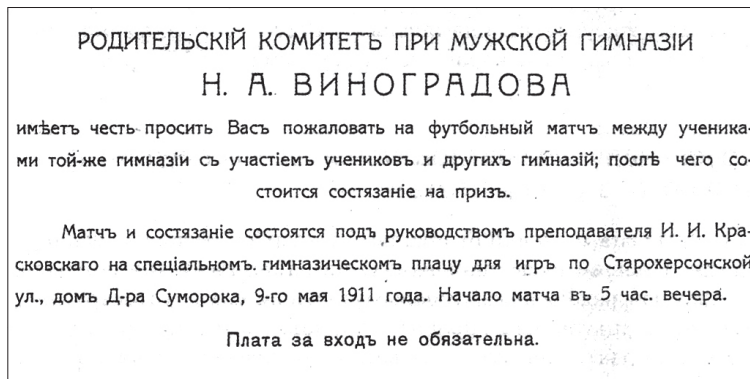

Рис. 3. Оголошення Батьківського комітету і про футбольний матч при Віленській приватній чоловічій гімназії 1911 рік

Через переїзд Красковського в Україну в 1914 році, розпочата ним футбольна розбудова переходить до рук інших фахівців.

Список використаних джерел та літератури:

1. Томин Александр. Когда появился белорусский футбол? [Электронный ресурс] / Александр Томин. – Режим доступа к статье: <http://www.football.by/news/25419.html>
2. Болдырев Д. Футбол Беларуси / Дмитрий Болдырев, Александр Костров. – Минск : Полымя, 1990. – 160 с.; ил.
3. Белорусская советская энциклопедия. – Минск : «Советская Белоруссия», 1974. – Т. 11. – 238 с.
4. Зубко О. Иван Красковский – голова української дипломатичної місії УНР на Кавказі (1919–1920 рр.) / О. Зубко // Проблеми історії та історіографії України: прогр. і матеріали наук.-практ. конф. [«День науки іст. ф-ту», Київ, 2011 р.]. – К., 2011. – С. 30–32.
5. Ляхоўскі, У. Ад гоманаўцаў да гайсакоў. Чыннасць беларускіх маладзёвых арганізацый у 2-й палове XIX – I-й палове XX ст. (да 1939 г.): манаграфія / У. Ляхоўскі. – Беласток: Беларускае гістарычнае таварыства; Вільня: Інстытут беларусістыкі, 2012. – 483 с.

Стаття надійшла до редколегії 26.08.2014.

Елена Барабаш-Тимофеева

Иван Красковский – инициатор белорусского футбола (1910–1914).

Данный доклад содержит информацию о становлении и развитии белорусского футбола в начале XX века и активном участии в его построении украинско-белорусского общественно-политического деятеля и дипломата, Главы Украинской Дипломатической миссии на Кавказе в 1919-х – 1920-х годах Ивана Игнатьевича Красковского.

Ключевые слова: белорусский футбол, Иван Красковский, Вильнюс.

Olena Barabash-Tymofieva

Ivan Kraskovskyi, the Initiator of Football in Belarus (1910–1914).

The article deals with the outset and development of football at the beginning of the XX century. The attention is focused on the contribution of Ukrainian and Belarusian political and social figure Ivan Kraskovskyi into Belarusian football.

The author of the article acknowledges that although football is not art and cannot be equated to other kinds of art, it definitely has a considerable influence on a person. This game gives an opportunity for people to unite, to get to know each other, to improve their health, to form their character and to handle stressful situations in their lives. However, not only does football perform the social role, it also influences people aesthetically. The researcher states that the game is always spectacular, arouses spectators' interest, captures and holds attention, and, therefore, has a psychotherapeutic impact upon the audience. In the article the author implies that due to all these factors Ukrainian activist Ivan Kraskovskyi organised a Belarus football team in Vilnius Vinogradov Men's Gymnasium in 1911. The author outlines the period from 1911 till 1914 during which Ivan Kraskovskyi was popularising the game on the territory of Belarus.

Key words: Belarusian football, Ivan Kraskovskyi, Vilnius.